

ÖMER SEYFETTİN'İN HİKÂYELERİNDE TÜRK STEREOTİPİ

 Mehmed Halil SAĞLAM^a

Öz

Avrupa'da Fransız (1789-1799) ihtilaliyle birlikte ortaya çıkan milliyetçilik akımı, Osmanlı İmparatorluğu'nda ideolojik bir söylem olarak Birinci Dünya (1914-1918) ve Balkan Savaşları (1912-1913) sonucunda ortaya çıkmıştır. Savaşlardan sonra Avrupa ve Balkan ülkelerinde Türkler aleyhine başlatılan kara propaganda doğal olarak Türk toplumunda duygusal bir tepkiye sebep olmuştur. Ömer Seyfettin'in savaş hikâyelerinde daha sonra ideolojik bir akıma dönüşecek olan bu duygusal tepkiyi görmek mümkündür. Ömer Seyfettin, Birinci Dünya ve Balkan Savaşları dönemlerinde cephelerde görev almış ülkücü bir Türk subayıdır. Savaş cephelerinde Türklerin yaşadıkları trajik olaylara yakından tanıklık etmiştir. Türkçü ideolojiye sahip olmasında şahit olduğu olayların önemli etkisi bulunmaktadır. Savaş hatıraları üzerine kurguladığı hikâyelerinde ideal Türk stereotipini önemsemekte ve önelemektedir. Hikâyelerinde Türkleri küçümseyen, değersizleştiren, horlayan söylemlere karşı cesur, kahraman ve yardımsever Türk stereotipini geliştirmiştir. Bu çalışmanın amacı Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde geçen Türk stereotiplerinin niteliğini ve hikâyelerde üstlendikleri rolleri belirlemektir. Çalışmada doküman inceleme metodu kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen veriler, yazarın hayatıyla ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Türk stereotipi, Ömer Seyfettin, hikâye



TURKISH STEREOTYPE IN THE STORIES OF ÖMER SEYFETTİN

Abstract

The nationalism movement that emerged with the French (1789-1799) conflict in Europe emerged as a result of the First World (1914-1918) and the Balkan Wars

^aDr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, mhalil.saglam@gmail.com

(1912-1913) as an ideological discourse in the Ottoman Empire. The black propaganda launched against the Turks in the European and Balkan countries after the wars naturally caused an emotional reaction in the Turkish society. It is possible to see this emotional reaction that will later turn into an ideological trend in the war stories of Ömer Seyfettin. Ömer Seyfettin is an idealistic Turkish officer who served on the fronts during the First World and Balkan Wars. He witnessed the tragedy of the Turks on the war fronts. The events he has witnessed in having a Turkishist ideology have an important effect. In his stories based on memories of war, he cares about and prioritizes the ideal Turkish stereotype. In his stories, he developed a brave, heroic and helpful Turkish stereotype against discourses that belittle, snore and devalue Turks. The aim of this study is to determine the quality of Turkish stereotypes in Ömer Seyfettin's stories and their roles in the stories. Document analysis method was used in the study. The data obtained in the study were evaluated by associating them with the life of the author.

Keywords: Turkish stereotype, Ömer Seyfettin, story.



Giriş

Ömer Seyfettin savaş temalı hikâyelerinde olumsuz Türk algısı karşısında olumlu ve idealize edilmiş Türk stereotipini kullanır. İki karşıt tematik güç üzerine kurguladığı hikâyelerinde dönemin sosyal, siyasal ve psikolojik özelliklerini yansıtır. Onun hikâyelerinde sürekli aynı algıyı çağrıştıran Türk, Türklük ve Türklerle ilgili ifadeler birer stereotipi örneğidir. Bu stereotipiler Türk milliyetçiliğinin oluşum sürecini göstermeleri açısından önemlidir. Hikâyeler yazarın hatıraları üzerine kurguladığı birer edebî eser olmakla beraber dönemin sosyo-kültürel tarihine ayna tutmaktadır.

A. Stereotip Kavramı Üzerine

Yunanca bir sözcük olan stereotip, katı anlamına gelen stereos ve aynı cinsten bütün varlıkların temel özelliklerini içine alan typos sözcüklerinden oluşmuştur. Temelde matbaacılıkta baskı levhalarının adı olarak kullanılan stereotip, sosyal bilimlerde insanlara ait ve onların hüküm vermesinde etkili olarak biçimlenmiş fikirler, ideolojiler ve beklentiler, bireylerin kafasındaki resim, standardize edilmiş kalıp yargılar, basmakalıp fikirler, düşünce klişeleri ve olumlu veya olumsuz bir takım özelliklerle grubu sınıflandıran ve tüm bireylerin bilişsel ağlarının bir parçası haline gelen kültürel kalıpları öğrendikleri bir öğrenme seti, yaygın olarak paylaşılan ve başkalarının algılarını, davranış ve beklentilerini etkileyen değer yargılarıdır (Limon vd.,

2019, s. 197). Thomas Hylland Eriksen'in de kalıp yargı olarak tanımladığı stereotipler (2004, s. 42), başka kişi veya toplumları yüzeysel olarak belirlenme sürecinde ve çoğunlukla da olumsuz anlamları çağrışacak şekilde kullanılır (Bourse, 2009, s. 116).

Stereotip kavramını sosyal bilimler alanında ilk kez kullanan Walter Lippmann, sözcüğün kafamızdaki resim fikri ile insanlara ait ve onların hüküm vermesinde etkili, biçimlenmiş fikirler, ideolojiler ya da beklentiler olduğunu ifade etmektedir. Lippmann, kitap basımında kullanılan stereotip kelimesini kognitif kuram ile bağlantılı olarak sosyal bilimlere uyarlamıştır (İmançer, 2013, ss. 128-129). Sosyoloji, edebiyat ve halk bilimi gibi farklı alanlarda kullanılan kavram, toplumların sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal ilişkilerinden, örf ve âdetlerinden ya da bireylerin kişisel eğilimlerinden meydana gelir. Stereotipler kategorilendirme, basitleştirme, genelleme ve karışım şeklinde dört gruba ayrılır (Bourse, 2009, s. 118). Bu gruplar arasında da özellikle genelleme, karşıt tematik güçler arasında sıklıkla kullanılır. Ficher de stereotiplerin genelleştirme ve özelleştirme olmak üzere iki doğrultuda geliştiğini belirtmektedir. Genelleştirme eğilimine göre kendisini tanıdığımız bir veya birkaç kişinin özelliklerini, onunla aynı kategoride bulunan bütün diğer kişilere uygulamamızdır. Örneğin kısa boylu, fesat, temiz kalpli olmayan bir çocuğumuz olsa, hemen bütün kısa boylu çocukların aynı karakterde oldukları zannedilir. Özelleştirme eğiliminde ise bir ülke, grup veya kategori hakkında sahip olunan bir kanaatin, o grup, ülke veya kategoride olan kimseye uygulanması söz konusudur. Örneğin herhangi bir yabancı ülkede bulunan bir Türkün, kendisinin yabancılar tarafından daha hiç ilişkisi olmadan barbar olarak kabul edilmesi bu türde bir stereotiptir (Tezcan, 1974, s. 13). Genelleştirmede öncelikle karşıt tematik güç, kendisini karşıt grubun dışında tutar. Hedeflediği karşıt grupla ilgili olumsuz kalıp yargıları basitleştirerek grubun tüm üyeleri için kullanır. Allport bu tür genelleştirmeye yapılan stereotip için "bir kategori ile özdeşleştirilen abartılmış bir inançtır" (1954, s. 187) ifadesini kullanır. Stereotiplerin önyargı kavramıyla da ilişkisi bulunmaktadır. Önyargılar, pejoratif bir anlam taşımaktadırlar. Ait oldukları toplulukların sosyal yaşantılarında çeşitli olumlu işleve sahiptirler. İnsanların mutluluğu açısından doğrudan ve dolaylı etkileri bulunmaktadır (Bilgin, 1994, s. 181). Stereotiplerin ve önyargıların hâkim olduğu toplumsal hafızada davranışsal bir sonuç olarak ayrımcılık ve ötekileştirme ortaya çıkar. Sınıf çatışmalarına, sosyal tepkilere ve bireysel buhranlara sebep olan ayrımcılık ve ötekileştirme sadece dışgrup üyelerinde değil içgrup üyelerinde de gerçekleşebilir. Bu bağlamda

toplulukların kendi grup üyeleri için kullandıkları kalıp yargılar oto-stereotip; dışarda kalan grup üyeleri için kullandıkları kalıp yargılar ise heterostereotip adını alırlar (Bourse, 2009, s. 127). Stereotipler, toplumsal yaşamda kendilerine atfedilen özellikler bağlamında olumlu veya olumsuz olmak üzere iki türde nitelendirilirler.

Dönemin zihniyeti ve toplumsal yaşamın belirleyiciliğinde stereotipe toplumsal kimlikleri bağlamında olumlu ve olumsuz özellikler yüklenir. Stereotipin olumlu veya olumsuz olmasında doğal olarak dönemin zihniyeti, toplumsal ve kültürel yaşam, toplumsal psikoloji, toplumsal kategorilendirme, katagorilere, gruplara, zümrelere bakış, içgrup (biz) dışgrup (onlar) şeklindeki yapılanma, yazarın konumu, yazarın ideolojisi, vb. etmenler etkindir (Demir, 2014, s. 134).

Sosyal tabakalaşmaya, sınıf çatışmalarına, iç savaşlara ve ayrışmalara sebep olan stereotipler olumsuz; dayanışmaya, kaynaşmaya ve birleşmeye katkı sağlayan stereotipler ise olumlu stereotiplerdir. Olumlu stereotipler, toplumsal düzenin devamlılığını sağlar; toplumun sosyal sınıflara bölünmesi için kriterler tayin eder. Bu tip stereotiplerin bir başka özelliği de toplumun kaynaklara ulaşmasındaki farklılıkları ve öncelikleri meşru kılmasıdır. Kişilerin mensup oldukları grupların sınırlılıklarını ve vasıflarını tanımaları için de olumlu stereotiplerin önemi vardır. Kişi kendi grubunun üstün vasıflarını stereotiplerle anlar ve kendisini bu üstün vasıflarla tanımlar. Stereotipler, pek çok olayda ait oldukları grupların karşıt gruplardan üstünlüğünü ifade eder (Eriksen, 2004, s. 44). Stereotip tanımlaması, sosyo-kültürel çevrede içgrupun kendisini olumlarken dışgrubu kötülemek ve değersiz görme isteğinden kaynaklanır. Bireyler sosyo-kültürel çevrelerinde ortaya çıkan ve gelişen stereotipleri ailelerinin yanı sıra sosyal çevrelerinden de öğrenir ve kendilerinden sonraki nesillere aktarırlar (Ashmore & Del Boca, 1981). Toplumsal hafızada yer alan stereotiplerin değiştirilmesi oldukça güçtür. Özellikle ırk, kavim, millet, din, inanç ve mezhepler hakkında kullanılan olumlu veya olumsuz kalıp yargıların asırlarca değişmeden devam ettiği sıklıkla görülür. Farklı medeniyetlere ait deyim ve atasözlerinde değişmeyen bu kalıp yargıları görmek mümkündür. Avrupalıların Türkler, Almanlar ve İngilizler için kullandıkları "Türk gibi başla, Alman gibi sürdür, İngiliz gibi bitir." sözü milletlerle ilgili değiştirilmesi oldukça güç bir yargıyı dile getirir. Kalıplaşmış yargıların arkasında yatan en önemli neden dışgrup ve içgrup arasında yaşanan sosyal, siyasal, kültürel ve askeri çatışmalardır. Türk toplumunda Rum, Ermeni, Bulgar, Rus, İngiliz, Fransız, Yahudi, Hristiyan ve Mecusi gibi farklı milletlere ve inançlara mensup

kişilerle ilgili kullanılan olumsuz kalıp yargıların arkasında sosyal ve kültürel çatışmaları görmek mümkündür. Çatışmalardan kaynaklanan stereotipler, Türk toplumu için genel kabul görür; fakat farklı medeniyetler ve toplumlar için subjektif bir değerlendirme olarak kabul edilir. Nitekim Jost ve Banalji (1994) de stereotiplerin gerçeği yansıtmaktan çok kişilerin toplumsal hafızada yer alan konumlarını yansıttığını belirtmektedirler (aktaran Hortaçsu, 1998, s. 251). Stereotiplerin tanımlarına, özelliklerine ve bu konuda yapılan araştırmalara bakıldığında sözcüğün sosyolojiyle olduğu kadar edebiyatla da yakından ilişkisi olduğu anlaşılmaktadır. Destan, masal, efsane, roman, hikâye ve şiir gibi edebî türlerde çok sayıda stereotip tespit etmek mümkündür. Özellikle iki karşıt tematik güç üzerine kurgulanan hikâye edici metinlerde çok sayıda stereotip bulunmaktadır. Türk kahramanlıklarının anlatıldığı edebî türlerde Türklerle ilgili ortak algı cesaret, kahramanlık, gözü peklik, dürüstlük, vefa, doğruluk, adalet ve yardımseverlik gibi erdemlerle ilgilidir. Türk tarihinin ilk yazılı eserleri olan *Orhun Yazıtları*'yla başlayan kahraman, cesur ve yardımsever Türk stereotipi İslamiyet'in kabul edilmesinden sonra yerini aynı erdemleri taşıyan Müslüman Türk stereotipine bırakmıştır. Hristiyan veya Yahudi milletlere karşı savaşan Türk devlet adamları veya halk kahramanları bu dönemde Türk kimliklerinden çok Müslüman kimlikleriyle ön plana çıkarılmışlardır.

Türk tarihinde çok uluslu devletleri içine alan ve ümmetçilik bilinciyle kurulan Anadolu Selçuklu İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Müslüman Türk kimliği bir kültür politikası olarak benimsemişti. Türk edebiyatına yansıyan yönüyle Türk stereotipinin Müslüman Türk stereotipinin önüne geçtiği dönem özellikle milliyetçilik akımının çok uluslu Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde yayıldığı dönemde olmuştur. Osmanlı Devleti'nin dağılma ve yıkılma sürecinde Avrupa ve Balkan ülkelerinde Türk karşıtı söylemler ve eylemler, olumlu Türk stereotipini bir zihinsel tepki olarak doğurmuştur. Bu zihinsel tepki zamanla ideolojik bir söyleme dönüşerek devlet politikasının temel unsuru haline gelmiştir. Nitekim Türkiye Cumhuriyetinin temel ilkelerinden biri de "milliyetçilik" ilkesidir ki bu ilke devletin siyasi ve kültür politikasında önemli bir role sahiptir. Milli Edebiyat Döneminde Türk stereotipinin önemseyen ve önceleyen söylemler temelde yazar ve şairlerin duygusal tepkisinden kaynaklanır. Türk edebiyatından daha sonra Türk milliyetçiliğinin ideolojik yapısını belirleyen bu söylemler üzerine kurgulanmış çok sayıda eser bulunmaktadır. Ömer Seyfettin'in özellikle savaş temalı hikâyeleri bu kategoride değerlendirilecek niteliğe sahip eserlerdir. Bu çalışmada ülkücü yazarın özellikle Balkan savaşlarının yıkıcı etkisiyle kaleme

aldığı öykülerindeki olumlu Türk stereotipi değerlendirilmektedir. Doküman inceleme metoduyla araştırılan öyküler, yazarın otobiyografisiyle ve dönemin sosyal ve siyasal şartlarıyla ilişkilendirilmektedir. Araştırma, yazarın savaş hatıraları üzerine kurguladığı *Tuhaf Bir Zulüm* (1918), *Primo Türk Çocuğu* (1911-1914), *Hürriyet Bayrakları* (1913), *Bir Çocuk: Aleko* (1917), *Beyaz Lale* (1914), *Topuz* (1917), *Piç* (1913) ve *Memlekete Mektup* (1919) öyküleriyle sınırlandırılmıştır.

B. Birinci Dünya ve Balkan Savaşları Döneminde Ömer Seyfettin

Ömer Seyfettin (1884-1920) kısa süren hayat serüveninde çok sarsıcı, çok hareketli aynı zamanda çok da önemli olaylar yaşamıştır. Onun yaşadığı dönemde Osmanlı Devleti dağılma ve parçalanma sürecini yaşamaktadır. Anadolu topraklarının bir kısmı işgal altındadır ve farklı uluslar Osmanlı Devleti'ne karşı isyan hareketini başlatmışlardır. Batı medeniyetini savunan Türk aydınlarının siyasî faaliyetleri de devlet içinde istikrarsızlığa sebep olmakta ve iç çatışmaları artırmaktadır. Bir Türk subayı olarak Ömer Seyfettin bütün bu siyasî ve sosyal olayların içindedir. Hikâyelerinde dönemin bu siyasî ve sosyal şartlarını görmek mümkündür. Çünkü genç yazar, hikâyelerinin genelini anı notları ve çocukluk hatıraları üzerine kurgulamıştır. Onun hikâyeleri bu yönüyle son dönem Osmanlı tarihini ve siyasetini yansıtmaktadır. Yazarın çocukluk ve askerlik hatıraları üzerine kurguladığı bazı hikâyeye örnekleri şunlardır: *İlk Namaz* (1905), *Sahir'e Karşı* (1905), *Erkek Mektubu* (1907), *Beşeriyet ve Köpek* (1908), *At* (1908), *Acıklı Bir Hikâyeye* (1911), *Primo Türk Çocuğu* (1911-1914), *Bomba* (1911), *Ant* (1912), *Mehdi* (1914), *Hürriyet Bayraktarı* (1913), *Gurultu* (1914), *Boykotaj Düşmanı* (1914), *Falaka* (1917), *Eleğimsağma* (1917), *Hürriyet Gecesi* (1917), *Çanakkale'den Sonra* (1917), *Kaç Yerinden* (1917), *Tuhaf Bir Zulüm* (1918), *Bir hatıra* (1918), *Nakarat* (1918), *Ashab-ı Kehfimiz* (1918), *Niçin Zengin Olmamış* (1919), *İlk Cinayet* (1919), *Kaşağı* (1919), *İlk Düşen Ak* (1919), *Miras* (1920) ve *Bir Çocuk Aleko* (1943). Enginün de Ömer Seyfettin'in hatıralarında kısa tespitler halinde yer alan birçok vakanın daha sonra hikâyelerinin ana malzemesini oluşturduğunu ifade eder (1992, s. 148). Gerçek hayat üzerine kurgulanan bu hikâyelerin edebiyat bilimi için oldukları kadar tarih ve sosyoloji bilimleri için de zengin bir içeriğe sahip oldukları söylenebilir.

Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde olumlu Türk stereotipi, genellikle savaş yıllarında kaleme aldığı hikâyelerde yer alır. Çünkü savaş yıllarında mensup olduğu Türk milletinin yaşadığı trajik olaylar onu derinden etkilemiştir. Yazarın ideolojik yönünü belirleyen temel unsur da bu dönemde azınlıkların Türkler

aleyhine başlattıkları yıkıcı kampanyalar ve iç isyanlardır. O, askerlik mesleğinden dolayı bu yıkım faaliyetlerine ve iç isyanlara şahit olmuştur.

Ömer Seyfettin, meslek hayatına karargâhı Selanik'te bulunan üçüncü Ordu'nun İzmir'deki Redif Fırkası'na bağlı Kuşadası Piyade Taburu'nda başlamıştır. Üçüncü Ordu'daki görevi dolayısıyla Velmefçe, Pirlepe, Osenova, Pirbeliçe, Serez, İştîp, Babina, Demirhisar, Cumayıbala, Razlık şehirlerinde bulunmuştur. Genç subay, bu bölgelerde askerlik görevini icra ederken Türk milliyetçiliğini savunan yazı faaliyetlerine de devam etmiştir. Hatta bir dönem görevinden istifa ederek (1910) edebî faaliyetler üzerine yoğunlaşmıştır. Fakat Balkan Harbi'nin çıkması üzerine tekrar askerlik görevine dönmek zorunda kalmıştır (Çetişli vd., 2012, s. 302).

Balkan milliyetçiliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkan Balkan Savaşları (1912-1913) tarihimizin önemli dönüm noktalarından biridir. Bu savaşlar, Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyılda başlayan yıkılma döneminin sonlarına yaklaşıldığının en büyük göstergesi olmuştur. Rusya'nın ve Avrupa ülkelerinin Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmalarının yıkıcı sonuçları bu savaşlarda açıkça görülmüştür. Savaşın asıl amacı, Müslüman Türklerin Balkan ülkeleri üzerindeki hâkimiyetlerini ortadan kaldırmak ve onları bu bölgeden uzaklaştırmaktır. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı, Rusya'nın Balkan toprakları üzerindeki emellerine ulaşma çabası olarak değerlendirilmektedir. Nitekim 93 harbi olarak bilinen bu savaşın sonuçları özellikle Balkan ülkelerinde görülmüştür. Bölgedeki Türk nüfusunun büyük bir kısmı zorunlu olarak Rumeli topraklarından Anadolu topraklarına göç etmişlerdir. Bölgenin demografik yapısını büyük oranda değiştiren bu göçün başlıca nedeni savaş sonrası gelişen olaylar ve Bulgarların Türklere karşı uyguladıkları baskıdır (İpek, 1994, s. 132). 1908 yılında bağımsızlığını kazanan Bulgarların ardından Makedonya, Bulgaristan sınırına dâhil olur. Sonrasında Sırbistan bağımsızlığını ilan eder. Balkanlardaki Slav ırkı da Rusya'nın yardımıyla Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun karşısında birleşir. Balkan Savaşları'ndan önce oluşan bu ortam, yeni bir savaş için hazırlık sürecidir. İlk olarak Arnavutlar bağımsızlıklarını ilan ederler. Sonrasında Karadağ prensi Osmanlı Devletine karşı savaş başlatır. 8 Ekim 1912 yılında başlayan savaş 30 Mayıs 1913 yılında sona erer (Büyüktuğrul, 1965). II Balkan savaşının başlamasının temel sebebi Balkan ülkeleri arasındaki anlaşmazlıktır. Balkan ülkeleri ve müttefikleri toprak paylaşımında aralarında ortak noktayı bulamazlar. 29-30 Haziran gecesi Bulgar orduları Makedonya'daki Sırp ve Yunan ordusuna savaş açar. Osmanlı Devleti,

Balkan ülkeleri arasındaki bu anlaşmazlıktan yararlanarak 1913 yılında Edirne'yi geri alır. (Doğan & Ergün, 2015, ss. 62,63).

Balkan Savaşları'nın yaşandığı dönemde genç bir subay olan Ömer Seyfettin, Sırp ve Yunan cephelerinde görev yapmış 20 Ocak 1913 tarihinde Karlıtepe'de Yunan ordusuna esir düşerek on ay kadar Naflion kasabasında esaret hayatı yaşamıştır. Ömer Seyfettin, Balkan cephelerinde bulunduğu dönemde Bulgar, Sırp, Roma, Arnavut, Makedonya ve Yunan gibi farklı milletlere mensup Osmanlı tebaasının ırkçı ve şovenist söylemlerine şahit olmuştur (Polat, 2011, ss. 16,17). Balkan Savalarına tanıklık eden Hamdullah Suphi Tanrıöver de Balkanlıların yıkıcı milliyetçilik anlayışını şu şekilde ifade eder: "Balkan milliyetçiliği başka milletlerin milliyetperverliğine benzemez. Balkan milliyetçiliği baskın, suikast, bomba ve çete hareketiyle dolu hususi, kızıl bir tarihe maliktir. Balkan milliyetperverliği yırtıcıdır, vahşidir" (1987, s. 175). İlber Ortaylı'nın aktarımına göre de bir Bulgar bürokrati olan Karvelov "Türkü, ne Tanrı ne de şeytan insan haline getirebilir. Çorbacı, metropolit (Helen asıllı) ve Türk yönetici üçlüsü ağaçlara asılmadıkça Bulgaristan kurtulamaz" ifadelerini kullanmıştır (1995, s. 5). Balkan milliyetçiliğinin tarihsel bir süreç içerisinde oluştuğunu görmezden gelerek onu, bütünüyle dış dinamiklerin bir eseri olarak değerlendirmek çağdaş tarih anlayışına bağdaşmaz. "Pax Ottomana" (Osmanlı Barışı) vurgusu ve özellikle Türk tarihçiliğinde sıklıkla rastlanan algılamalara göre Balkan milliyetçiliğinde "Büyük Güçler'in" emperyalist politikaları başat etken olarak görülür (Yetim, 2011, s. 291). Osmanlı Devletine karşı İsyân hareketlerini başlatan tebaanın ırkçı söylemleri ve Türk düşmanlıkları Ömer Seyfettin gibi Türk aydınlarını bu dönemde milliyetçilik düşüncesi üzerinde daha ciddi ve planlı düşünmeye sevk etmiştir. Tezcan'ın tespitlerine göre de Balkan kavimlerinin milliyetçilik ve istiklal faaliyetlerini yakından gören Ömer Seyfettin'de bu hareketlere karşı bir milli reaksiyon uyanmıştır. Onun hikâyelerinde görülen sağlam ve bilgili milliyetçilikte bunun tesiri açıkça görülmektedir (1974, s. 2). Gerçekçi bir yazar olan Ömer Seyfettin iyi bir gözlemcidir. "Konusunu günlük olaylar, hatıralar ve tarih, masal ve efsaneden alan ve inanılmaz bir gerçeklik ve gözlem gücüyle anlatan hikâyelerinde Ömer Seyfettin'in bakış açısı Türk milliyetçiliğidir" (Enginün, 1985, s. 47). Hikâyelerde otobiyografisiyle ilişkilendirilebilen vakalar onun gerçekçiliğe olan bağlılığını ve milliyetçilik yönünü açıkça göstermektedir. Benimsediği gerçekçi edebiyat, gözlemlerini olduğu gibi hikâyelerine yansıtmayı gerekli kılar. Savaş yıllarında Rumeli'yi yakından tanıma fırsatı

bulan yazar, Balkanlıların Türk halkına yaptıkları zulmü ve soykırım vahşetini gerçek hayattan alarak hikâyelerine konu etmiştir (Sadık, 1984, ss. 10-11).

C. Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Olumsuz Türk Algısına Karşı Olumlu Türk Algısı

Sanayi devrimini tamamlamış Batı medeniyeti karşısında Osmanlı Devletinin çöküşü hiç şüphesiz olumlu Türk imajını derinden sarsmıştır. Batılıların Osmanlı Devleti için kullandığı "hasta adam" ifadesi Türk ve Türklük imajına ciddi anlamda zarar vermiştir. Türklere özgüven problemine sebep olan bu imaj kötülemesi karşısında Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde kahraman, cesur ve idealist Türk imajını canlandırmak için verdiği uğraş dikkat çekicidir. Nitekim onun olumsuz Türk imajına karşı edebiyat alanında başlattığı bu hareket, kendinden sonra gelen yazar ve şairler için etkili olmuştur. Nitekim "Tetkik-i Mezalim Heyeti'nde" görev alan yazarların savaş temalı eserleri, bu olumlu etkinin birer örneği olarak kabul edilebilir. Sakarya Savaşı sonrası (1921) Garp Cephesi Kumandanlığı tarafından kurulan Tetkik-i Mezalim Heyeti'nin komisyon başkanlığını dönemin önemli yazarları arasında bulunan Halide Edip Adivar yapmıştır (Turan, 1999, s. 329). Dönemin tanınmış aydınları arasında bulunan Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Yusuf Akçura, Falih Rıfkı (Atay) ve Mehmet Asım (Us)'un da görev aldığı bu heyet Yunanlıların Anadolu topraklarında Türklere karşı yaptıkları baskı ve zulmü yerinde incelemiş; gözlemlerini rapor halinde resmî makamlara sunmuşlardır. İşgal altında bulunan Anadolu topraklarında Türklerin yaşadıkları zulmün gerçekliğini Ömer Seyfettin'in savaş hikâyelerinde olduğu gibi Halide Edip Adivar'ın *Türk'ün Ateşle İmtihanı* ve *Ateşten Gömlek*; Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Vatan Yolunda*, *Yaban* ve *Milli Savaş Hikâyeleri*, Asım Us'un *Gördüklerim*, *Duyduklarım*, *Duygularım* adlı eserlerinde görmek mümkündür. Söz konusu eserlerde yazarlar, Ömer Seyfettin gibi doğrudan doğruya kendi gözlemlerine dayanarak Türk halkına karşı yapılan baskı ve zulmü anlatmaktadırlar. Bu anlatımlarda Türklerin küçümsendiği, değersizleştiği ve horlandığı açıkça görülmektedir. Yazarlar, bu politik söylemlere karşı Türk ve Türklük algısını güçlendirmeye çalışmışlardır. Ömer Seyfettin'in savaş temalı hikâyeleri bu çalışmanın edebi sahaya bir yansımasıdır.

Yazarın *Tuhaf Bir Zulüm* hikâyesinde (1918) vaka örgüsü Bulgaristan'da geçmektedir. Hikâyenin anlatıcı kahramanı, Bulgaristan'da yaşayan bir Türk'tür. Yakın dostu Koştanov onu bir dönem milletvekilliği ve adalet bakanlığı yapmış Gospodin Kepazev'la tanıştırır. Eski bir diplomat olan

Gospodin Kepazef, anlatıcı kahramanın Bulgaristan'da yaşayan bir Türk olduğunu anlayınca şaşırır. Gospodin Kepazef, ilgisini çeken anlatıcı kahramanın sosyalist olup olmadığı öğrenmek ister. Anlatıcı kahraman, nasyonalist olduğunu söylemesi üzerine o da şu ifadeleri kullanır: "Türklerde hiçbir şey, hiçbir fikir, hiçbir ideal yoktur. Yalnız bir şey vardır. O da taassup" (Polat, 2011, s. 818). Konuşmalarıyla anlatıcı kahramanı şaşırtan Gospodin Kepazef, Bulgaristan'ın yeni kurulduğu dönemde Türklerin taassubundan yararlanarak onları Bulgaristan'dan nasıl çıkardıklarını anlatır. Küçüklüğünde Türklerle aynı mahallede yaşayan Gospodin Kepazef, Türklerin domuzlara karşı hassasiyetini iyi bilmektedir. Bu sebeple Bulgar hükümetine Türklerin yaşadığı mahallelerde domuzların sayılarının arttırılmasını önerir. Domuzların sayılarının artmasıyla da Türkler, yavaş yavaş yaşadıkları mahalleleri terk ederek Bulgaristan'dan göç etmek zorunda kalırlar. Gospodin Kepazef, Türk düşmanı olmasına rağmen Türklerin komşuluk ilişkilerinde son derece yardımsever ve zararsız olduklarını itiraf eder. Hikâyede geçen şu ifadeler Türklerin stereotipleşen olumlu özelliklerini göstermesi açısından önemlidir: "Küçükken aralarında büyüdüm, komşularımız hep Türk'tü. Bunların hiç kimseye garezleri yoktu. Hatta kendilerine o kadar kötülük yapan Ruslara bile fenalık etmezler. Yaralılarına su ekmek ve ilaç verirlerdi" (Polat, 2011, s. 819). Hikâyede Türklerle ilgili olumlu algı, Gospodin Kepazef'in bakış açısıyla verilmektedir. Bulgar Kepazef, bir Türk düşmanı olmasına rağmen Türklerin iyilik ve yardımseverliklerini kabul etmektedir.

Genç yazarın *Hürriyet Bayrakları* hikâyesi (1913) İkinci Meşrutiyetin ilanı dolayısıyla Bulgaristan sokaklarında yapılan gösterilerle başlar. Hikâyenin vaka zamanı İkinci Meşrutiyet ilanının ikinci senesi olan 10 Temmuz 1325 (24 Temmuz 1909) tarihidir. Anlatıcı kahraman, Cumayibala sokaklarında Türk delikanlılarının yaptıkları kutlamaları izlemekte, dağılan Osmanlı İmparatorluğu'nun geleceğini düşünmektedir. Cumayibala'da kaldığı otelden Razlık'a gidecek olan anlatıcı kahraman yolda orta boylu, esmer bir Türk Teğmen'le tanışır (Polat, 2011, s. 250). Hikâye, bu Türk subayıyla anlatıcı kahraman arasında geçen diyalog üzerine kurgulanmıştır. Genç Türk subayı, anlatıcı kahramana 10 Temmuz Hürriyet Bayramı'nın bütün Osmanlı tebaası tarafından üç gün boyunca kutlanması gerektiğini söyler. Bu arada anlatıcı kahraman, Türk subayının Osmanlı ifadesiyle neyi kastettiğini öğrenmek ister. Türk subayı bu ifadesiyle Arapları, Rumları, Bulgarları, Arnavutları, Sırları, Ermenileri, Ulahları, Yahudileri ve Türkleri kastettiğini dile getirir. Anlatıcı kahraman, bir zamanlar Osmanlı idaresi altında bulunan bu milletlerin

Osmanlılardan farklı milletler olduklarını ve Türklerden intikam almak peşinde olduklarını savunur (Polat, 2011, s. 352). Anlatıcı kahraman ve Türk subayının milliyetçilik konusundaki görüşleri örtüşmemektedir. Yolculuk esnasında kahramanlar, uzaktaki bir Bulgar köyünde kırmızı bayrakların asıldığını görürler. Türk subayı, bu bayraklara bakıp Bulgar köylülerinin de Türkler gibi Hürriyet Bayramı'nı kutladıklarını iddia eder. Anlatıcı kahraman ise teğmenin yanıldığını düşünür ve düşüncesini ispat etmek için onu Bulgar köyüne birlikte gitmeye davet eder. Köye ulaşıldığında Hürriyet Bayramı'nı kutlamak için asılan bayrakların aslında güneşe asılan kırmızıbiberler oldukları anlaşılır (Polat, 2011, s. 257). Hayal kırıklığına uğrayan Türk subayı, Bulgar köylüleriyle Türkçe konuşmaya çalışsa da onlardan beklediği ilgiyi göremez. Türkçe bilmediklerini söyleyen bir Bulgar köylüsü genç teğmeni şaşırtmıştır. Hikâye, yazarın Hürriyet Bayraktarı ile birleşen ve meşrutiyeti, Türklüğü kurtarıcı saymadığını gösteren bir hikâyesidir (Enginün, 1992 Polat, 2011, s. 154) Hikâyede Bulgarların Türklere karşı olumsuz bakış açısı yansıtılmaktadır.

Balkan Savaşlarının çıktığı dönemde Bulgarların, Rumların ve emperyalist Avrupalıların Selanik'te yaşayan Türklere yaptıkları baskı ve zulüm, *Primo Türk Çocuğu* (1911-1914) hikâyesinin vaka örgüsünü oluşturmaktadır. Hikâyenin ilk bölümü *Genç Kalemler* dergisinde (1911) ikinci bölümü ise *Türk Yurdu* dergisinde tefrika edilmiştir. Ömer Seyfettin, uzun hacimli hikâyesini İtalyanların Trablusgarp'a saldırmasından sonra yazmıştır (Polat, 2011, s. 157). Hikâye o yıllarda başlayan Türkçülük ve milliyetçilik akımı ile yakından ilgili olmakla beraber, bugün için de üzerinde düşünülmesi gereken bazı mühim meseleleri ihtiva etmektedir (Kaplan, 2002: 243). Hikâyenin giriş bölümünde Yahudi toplulukların varlıklı ve çıkarıcı; Türk toplumunun ise mert ve uyumlu yönlerine metaforik bir anlatımla gönderme yapılmaktadır.

Katolik kilisesinin hâkim ve zorba çanı saat üçü vuruyor. Hiddetli bir ahenkle bazen yavaşlayıp, bazen coşarak hırslı çınlamaları karanlıklara yayılıyor, altınliktisat ve çıkar rüyaları gören rahat Yahudi mahallelerinin üzerinde dalgalanıyor, sonra ta yukarılara, mert ve sessiz Türk mahallesinin sık ve geniş mahallesine doğru yükseliyordu (Polat, 2011, s. 367).

Hikâyenin ana kahramanı Kenan Bey, Paris'te tahsilini tamamladıktan sonra ülkesine dönmüş alafranga bir tiptir. Avrupa kültürüyle yetişen Kenan Bey, İzmir'de İtalyan bir genç kızla evlenmiş ve İtalyan mason kulübüne üye olmuştur. Hikâyenin ilk bölümü bu mason Türk gencinin bakış açısıyla anlatılır. Kenan Bey'in bakış açısıyla Avrupalılar, insanlığa hizmet etmiş faziletli bir

toplumdur (Polat, 2011, s. 368). O, tahsil gördüğü Fransa'yı hatırladıkça bu inancına daha çok bağlanır. Fakat Türk milliyetçisi olan anlatıcı kahraman, onun gibi düşünmez. Çünkü Fransızlar, yüz senedir Afrika ülkelerini kana boğmakta, koca bir milleti esir etmekte, Afrikalıların ırzlarını, mallarını ve ruhlarını zapt etmektedirler (Polat, 2011, s. 370). İnsanlığa Fransızlardan fazla hizmet ettiğini söyleyen İngilizlerin de Afrika'daki sömürgesi on milyon kilometre kareden biraz eksiktir. Almanya, İspanya, hatta Portekiz ve Belçika'nın da Afrika'da büyük müstemlekeleri bulunmaktadır. Hikâyede Avrupa hayranı Kenan Bey'in karşısında Türkçülük ideolojisini benimsemiş anlatıcı kahraman vardır. Anlatıcı kahraman, silahsız Afrika ülkelerini insafsızca sömüren, afyon ticaretiyle sömürdükleri Çinlilere köpek kadar değer vermeyen, Şark Meselesi adı altında Asya ülkelerini aralarında pay eden yırtıcı zalim Avrupalıların İran'ı haritadan sildikten sonra Türkleri de egemenlikleri altına alacaklarını iddia etmektedir. Başta İngiltere, Fransa ve Almanya olmak üzere Avrupalılar, emperyalist ideolojilerinden dolayı insafsız, çıkarıcı ve zalim stereotiplerdir. Türkleri ve Türklerin vatanını bölge bölge parçalamaya çalışan bu yağmacı ve doymaz Avrupalılar, aynı zamanda lisanlarını, terbiyelerini, kültürlerini ve ahlaklarını da Türk toplumu içinde yaymaya çalışmaktadırlar. Türklüğün savunucusu olan anlatıcı kahraman, atalarının şanlı tarihine rağmen memleketteki Avrupa hayranı Türk aydınlarına şaşırılmaktadır. Hikâyenin ana kahramanı Primo'nun babası Kenan, bu tiplerden biridir. Mason kulübüne üye olan Kenan, gittiği bir Rum otelinde içinde bulunduğu tezatların farkına varır. Farmason Avrupalılar, hiçbir sebep yokken memleketi topa tutmuş ve zapta kalkışmışken yaşananlara karşı tepkisiz, duygusuz ve duyarsız kalmanın ıstırabını yaşar. Yazar anlatıcı, hâkim bakış açısıyla Kenan'ın yaşadığı ruh halini şöyle dile getirir:

Bütün hayatında bu kadar çürük, yanlış fikirlerle aldandığını, kavmiyetsizliğin, milliyetsizliğin, beynelmilecilik ve masonluk hülyasının biraz düşünebilen bir adamı hüngür hüngür ağlatacak derecede gülünç bir budalalık olduğunu anlıyor, istemeyerek içinden, 'Ben neyim?' diye kendi kendine soruyor, fakat 'Türküm!' demeye cesaret edemiyor, şimdiye kadar ruhu zaptolunmuş, kıymetsiz bir cesetten başka bir şey olmadığını düşünerek hiddetinden ve utancından ağlamak istiyordu (Polat, 2011, s. 373).

Kenan'ın öz benliğine dönmesinin ve Avrupalılardan nefret etmesinin en önemli sebebi farmasonların Türklere karşı olan düşmanlıklarıdır. Kaldığı otelde iç muhasebesini yaparken alafranga Türk düşmanları ile ilgili bazı haberler duyar. Selanik'te yayılan habere göre işgalci İtalyanlar, yakın bir

zamanda ülkeden kovulacak ve Selanik'teki bütün alafranga tipler şiddetle cezalandırılacaktır. Ömer Seyfettin, hikâyesinin bu bölümünde maziye dönerek Kenan'ın İtalyan Grazia'yla evlenme sürecini ve kayınbabası Mösyö Vitalis'in Türk düşmanlığını anlatır. Milliyetçi yazar, anlatıcı bakış açısıyla Kenan'ın bilinçaltındaki Türklük duygusunu uyandırmaya onu yabancı dış gruptan yerli iç gruba dâhil etmeye çalışır. Kenan, her ne kadar Avrupa kültürüyle yetişmiş alafranga bir tip olsa da geçmişine ait değerlerden büsbütün kopamamıştır. Çocukluğunu geçirdiği baba evini hatırladıkça Türklüğünün farkına varır. O yıllarda evlerinde duvara asılı; üzerlerinde düşman kanı bulunan altın kamalı kılıçları hatırlamıştır. Kenan, çocukluğunu geçirdiği bu evde bir de üzerinde bir şiirin bulunduğu duvara asılı güzel bir levha bulunmaktadır. Kahramanlık öğütleri yazılı olan bu levhada Türklük ruhundan saçılmış iffet, namus, direnç, zenginlik tavsiye edilmektedir. Ömer Seyfettin, levhada geçen bu dizeleri anlatısında montaj tekniğiyle kullanır. Levhada geçen dizeler Süleyman Nazif'in babası Said Paşa'ya aittir (Polat, 2011, s. 380).

Geçme namert köprüsünden ko apartsın su seni

Korkma düşmandan ki ateş olsa yandırmaz seni

Müstakim ol, Hazreti Allah utandırmaz seni" (Polat, 2011, s. 380).

Emperyalist İngiliz, Alman ve Fransız devletlerinin kahraman Türk toplumu üzerindeki emelleri Kenan'ın okuduğu gazete haberlerine de yansımaktadır. Kenan'ın endişeyle okuduğu haberlere göre emperyalist güçler, Doğu meselesi konusunda anlaşmışlardır. Avrupalılar, çok yakın bir gelecekte Türkiye, Fas, Afrika, Acemistan, Arabistan, İran, Girit, Arnavutluk, Makedonya ve Suriye'yi işgal etmeyi planlamaktadırlar (Polat, 2011, s. 382). Avrupalıların Osmanlı devletini yıkma ve Anadolu topraklarında kendilerine bağımlı yeni devletler kurma idealinde oldukları bu dönemde siyasi irade Genç Türklerin elindedir. Anlatıcı kahramanın ihtiyar Türkler olarak nitelediği tecrübeli siyasetçiler Genç Türkleri destekledikleri takdirde emperyalist Avrupalılarla savaş kaçınılmaz olacaktır. Romanın iki karşıt tematik gücü Kenan ve Garezi, Selanik'te yaşayan işgalci Avrupalılar kadar alafranga Türklerin de bu çatışmadan zarar göreceklərini bilmektedirler. Bu yüzden Garezi, Kenan'ın da kendisiyle birlikte Selanik'i terk etmesini istemektedir. Türklük bilincine varan Kenan ise işgal altındaki vatanını terk ederek Avrupa'ya kaçmayı reddeder. İki karşıt tematik güç arasında bu tartışmalar yaşanırken hikâyenin ana kahramanı küçük Primo'nun alacağı tavır merak konusudur. Okul arkadaşları onu, babasından dolayı Türk olarak kabul etmektedirler. Özellikle ülkücü arkadaşları

Orhan, ona Türklük bilinci kazandırmaya çalışır. Orhan, kimlik arayışı içinde olan Primo'yla konuşurken coşkuludur. Ona Türklüğü anlatırken şöyle der: "Türkler dünyanın en cesur, en asil, en güçlü milleti idi" (Polat, 2011, s. 385). Asırlarca hüküm sürdükleri Asya topraklarında insanlara adaletle davranmışlardır. Cesur Türk milleti, gittikleri her yere kahramanlık, adalet, dürüstlük, temiz kan ve saf ahlak götürmüşleridir. Birkaç asır evvel bütün Avrupa'yı terbiye eden bu asil millete Avrupalılar şimdi saldırmaktadırlar. Fakat onlar, Türklerin ne kadar cesur ve ne kadar güçlü bir millet olduklarını görüp bu saldırılarından vazgeçeceklerdir. Ülkücü Orhan'ın bu coşkulu konuşmaları Primo'yu da coşturur ve gururlandırır. İki arkadaş bahçeden çıktıklarında İttihat ve Terakki kulübünün önünde büyük bir kalabalığın olduğunu görürler. Bu sırada küçük Türk çocuğu Primo, kalabalıktan ürkmüştür. Arkadaşı Orhan ona: "Korkma sen Türk'sün! Türkler hiçbir vakit, hiçbir yerde, hiçbir şeyden korkmazlar" (Polat, 2011, s. 387) der. Kulüp önünde toplanan halk, İtalyan işgaline karşı protesto gösterileri yapmaktadırlar. Türkçe bilmeyen Primo, sokakta konuşulanları anlamak ister. Orhan, protesto liderinin yumruklarını sıkarak yaptığı heyecanlı konuşmaları Fransızcaya çevirir. Konuşmalarda işgalci İtalyanlar için alçak, korsan, namussuz ifadeleri geçer. İtalyanlar, Türklerle araları iyiyken vatanımıza hücum etmişlerdir. İşgal ettikleri yerlerde masum çocukları, yaşlıları, kadınları acımasızca öldürmüşlerdir. Primo, İtalyanların bu zulmünden dolayı derin ıstırap çekmektedir. İtalyalı annesinin evde babası ile tartışırken onu dışarı çıkarmasını Türklüğüyle ilişkilendirir. Onuru kırılan Primo, hiçbir Türk evladının bu şekilde evden çıkarılmayacağını düşünür. Primo, annesinin kocasıyla tartışmaları sırasında ona Selanik'te kaldıkları takdirde tutucu Türkler tarafından öldürüleceklerini söylemiştir. Grezia'nın bu sözlerine karşı Kenan şu ifadeleri kullanır: "Bunlar hep hayal, hep vehim. Türkler kadınlara el kaldırmazlar" (Polat, 2011, s. 388). Mensup olduğu millete hakaret edilmesine tahammül edemeyen Kenan, konuşmasının devamında Türklerin acımasız bir millet olmadığını asıl İtalyanların vahşi, hırsız ve korsan olduklarını söyler. Babası ve annesi arasında çıkan tartışmalara şahit olan Primo, kendini Türklüğe daha yakın görür. Annesinin İtalyan olmasından dolayı Primo adını alan hikâyeye kahramanı, Türklük bilincini kazandıktan sonra Oğuz adını alır. Bu arada ülkede savaş hazırlıklarına başlanmış seferberlik ilan edilmiştir. Evin aşçısı Emine, Türk halkının yaşayacağı zorluklardan dolayı üzülmemektedir. Küçük Primo, bir Türk kadınının ülkesi dağılmak üzereyken başlatılan seferberliğe üzülmesine bir anlam veremez. Ona göre Türk kadınları daha cesur ve daha da fedakâr olmalıdır. Primo, Selanik'in işgali sırasında işgalcilere karşı tepkisiz kalan bazı

Türklerin varlığına da şaşırır. Babası ona seferberlikten kaçan halkın Selanik sokaklarını doldurduğunu söyler. Primo'ya göre Türklük bilincini yitiren Türk halkı direnme gücünü de kaybeder. Türklerin vatan toprakları işgal edilen Türklerin sefaletten kurtulmaları için Turan fikrini kazanmaları gerekmektedir. Türk çocuğu Primo, vatani için savaşıp ölmeyi hayal eder. Hikâyenin bu bölümü Primo'nun hayalleri üzerine kurgulanmıştır. Cesur Türk çocuğu, elindeki kırmızı atlastan yapılmış Türk bayrağıyla esir aldığı düşman askerlerine hükmetmektedir. Primo, kendi komutasındaki Türk askerlerinin işgalci düşmanlara karşı büyük bir zafer kazandığını hayal etmektedir. Türkler, mazide olduğu gibi haçlılara karşı büyük bir zafer kazanmıştır. Esir alınan askerlerden biri kalabalıklar arasından seslenir:

Affet büyük oğuz affet. Türklük onlara her vakit insanlık gösterdi. Beş asır, beş yüz sene onları kendi ekmeğiyle besledi. Dünyada tasavvur olunabilecek her türlü hürriyeti, serbestliği onlar verdi. Onlar bu iyiliğe karşı minnettar kalmaları lazımken hainlik ettiler. Hainlerin murdar kanı Türkün parlak kılıcını kirletemez (Polat, 2011, s. 408).

Hikâyenin bu sahnesinde Türklerin üstün vasıfları, karşıt tematik bir güç tarafından anlatılmaktadır. Primo, rüya atmosferinden gerçek atmosfere döndüğünde bir Yunan zâbitinin babasını mahkemeye götürmek için evlerine geldiğine şahit olur. Kenan ve Primo mahkemeye götürülürken yolda karşılaştıkları Rumlar onlara vahşi bir hayvana bakar gibi bakmaktadırlar. Köşe başlarında biriken Rumlar, "Yuha Turkos, gıramatukos" (Polat, 2011, s. 410). naralarıyla Primoyu ve babasını protesto etmektedirler. Kenan İttihat Caddesindeki bir binada kaçak bir kâtil zanlısı gibi sorgulanır. Oğlu bu sırada kendisini merakla binanın dışında beklemektedir. Kenan bir ara dışarı çıkar. Yorgun ve ümitsiz olduğu her halinden bellidir. Sorgulanmak için birkaç gün hapisanede kalması gerekmektedir. Anlatıcı yazar, hikâyenin bu sahnesini Türk steretotipine vurgu yaparak şöyle anlatır:

ve cebinden çantasını çıkararak sekiz lira verdi. İçinde Emine Hanım'ın ve uşağının aylıkları da vardı. Yemek vesaire için, terzideki esvaplarına dair birkaç şey dahi söyledi. Eğildi, Primo'yu öptü. Kulağına "haydi yavrum, korkmayasın" diye fısıldadı. Unutma ki sen bir Türk çocuğusun, ağlama mahzun olma (Polat, 2011, s. 410).

Primo, babasının verdiği teselliyle evin yolunu tutar. Yolda beş yüz senelik Türk yurdunun nasıl kaybedildiğini, Türklerin kendi öz yurtlarında nasıl esir hale geldiklerini veya vatan topraklarından niçin kaçmak zorunda

kaldıklarını düşünür. Yaşanan kötü olayları düşündükçe üzülen Primo'nun tek teselli kaynağı Türk olmasıdır. Anlatıcı yazar, onun için "Evet Primo bir Türk'tü. O asla bu hakaretlere razı olmayacak, intikamından vaz geçmeyecekti" der (Polat, 2011, s. 411). Primo, Türklerin kendi öz vatanlarında yaşadıkları vahim hali düşünerek yürürken aklına lise öğretmeninin ezberlettiği bir dize gelir. Ömer Seyfettin'in şair Emin Bülent Serdaroğlu'nun Girit Müslümanlarına ithaf ettiği *Kin* şiirinden iktibas ettiği dizelerde Türk stereotipi açık bir şekilde görülmektedir: "Türk'üm ve düşmanım size kalsam da bir kişi" (Polat, 2011, s. 412). Primo, babasına ve Türklere karşı yapılan haksızlıkları düşündükçe Türklük duygusunu daha derinden hisseder. Yazar, hâkim bakış açısıyla küçük Türk çocuğunun düşünce dünyasını şöyle yansıtır:

Tramvaya atladı. Derin düşünüyordu. Yalının önünde indi. Sarhoş gibi sallanıyor ve içinden oynatıcı bir sevinç duyuyordu. Artık planını tertip etmişti. Bütün dünya Türklüğünü bilir bir Türk'ün, bir Türk çocuğunun vatanından sağ çıkamayacağını, ölümünü ne kadar pahalıya satacağını, yurdunun babasının intikamını bırakmayacağını anlayacaktı (Polat, 2011, s. 412).

Primo, kahramanlık ve cesaret duygularıyla eve varır. Beş yüz seneden beri Türklerin elinde bulunan Selanik'in işgal edilmesine sessiz kalmamaya karar vermiştir. Bu kararlılıkla da evin tavanında sakladıkları revolveri alır ve düşman askerlerini nasıl öldüreceğinin planını yapar. Cesur bir Türk çocuğu olan Primo, elindeki mukaddes silahla Türklüğün vazifesini ifa ettikten sonra onunla gömülmeyi hayal eder. Rüya atmosferine Türk düşmanlarının koca bir göl olmuş kanını ve bu kan üzerine yansıyan gökyüzündeki Ayyıldız'ı görür (Polat, 2011, s. 416). Ömer Seyfettin, cesur ve zeki Türk stereotipi üzerine kurguladığı *Primo Türk Çocuğu* hikâyesinin sonunda tefrikanın devam edeceğini belirtmiştir. Fakat hikâyenin tefrika edildiği *Türk Sözü* dergisinin yayından kaldırılmasından dolayı hikâye tamamlanmamıştır (Polat, 2011, s. 416).

Yüceltilmiş Türk stereotipi üzerine kurgulanmış bir başka hikâye örneği *Bir Çocuk: Aleko* (1917) hikâyesidir. Hikâyenin ana kahramanı Aleko, Primo'nun direniş hayallerini gerçekleştiren cesur ve zeki bir Türk çocuğudur. Balkan savaşlarının yıkıcı etkisiyle *Primo Türk Çocuğu* hikâyesini yazan Ömer Seyfettin, *Bir Çocuk: Aleko* hikâyesini Çanakkale Savaşı'nın kahramanlık hikâyelerinden ilham alarak yazmıştır. Harbiye Nezareti, 15 Temmuz 1915 yılında içlerinde Ömer Seyfettin'in de bulunduğu dönemin saygın yazar ve şairlerini savaş cephelelerinde gezdirmiş ve onlardan halkın kahramanlık duygularını canlandıracak edebî eserler kaleme almalarını istemiştir (Alangu, 2010, s. 319).

Genç yazar, katıldığı bu gezi programının sonucunda *Yeni Kahramanlar* başlığı altında bir seri hikâye yayımlamıştır. *Bir Çocuk: Aleko* bu hikâyelerden biridir. Hikâyenin ana kahramanı Ali, Gelibolu’da bir Rum fırıncının yanında çalışan köylü bir Türk çocuğudur. Yakın bir zamanda çıkacak savaş endişesiyle bölgede yaşayan Hristiyan halk, Gelibolu’dan Anadolu’nun farklı şehirlerine gönderilir. İşsiz kalan küçük Ali, çaresizlik içinde köye döner. Fakat köye geldiğinde burada ailesinden hiçbir kimseyi bulamaz. Açlık ve sefalet içinde ailesini arayan Ali, yolda bir Rum kafilesine rastlar. Rumlardan ekmek ve su isteyen bu küçük Türk çocuğunun Rumlardan başka sığınacağı hiçbir kimsesi yoktur. Amacı Rumların yardımıyla Malkara’ya gitmektir. Fakat onlar, yanlarında hiçbir Türk’ü istemezler, Türk’e ekmek değil bir damla su bile vermezler (Polat, 2011, s. 1380). Zeki Türk çocuğunun tek çaresi kendi kimliğini gizleyerek Rumların yardımını almaktır. Çok iyi Rumca bilen Ali, kafilenin başındaki Papaz’a isminin Aleko olduğunu söyler. Böylece de papaza kendisinin bir Rum çocuğu olduğunu inandırır. Bir Rum milliyetçisi aynı zamanda koyu bir Türk düşmanı olan papaz, Aleko’yu himayesine alır. Amacı bu sahipsiz Türk çocuğunu kendi emellerine göre yetiştirmek ve kullanmaktır. Rum Papaz, Aleko’yu öncelikle kilisede çalıştırır. Öksüz çocuk, bu kilisede papazın Türkler aleyhine yaptığı propagandalara şahit olur. Papazın pazar günü kiliseye topladığı Hristiyan Rumlara, Türklerin kış geçmeden bozulacağını, bu sefer İstanbul’un mutlaka alınacağını, ne kadar Türk varsa bir tane bile kalmamak üzere hepsinin kesileceğini dediğini duymuştur (Polat, 2011, s. 1383). Kilisede her sabah ve akşam Türklerin mağlup olması için de dua edilmektedir. Papaz, sürekli Ali’ye anasının babasının millet olduğunu, her öksüzün milleti için en büyük hizmetlere hazır olması gerektiğini söylemektedir. Aleko’nun bir Rum çocuğu olduğuna inanan papaz, ona sürekli Rumların kahramanlıklarından söz etmektedir. Elifbadan başka bir şey okumamış olan Ali de korkak Rumların bu yaptıkları karşısında Türklerin evvel zamanda İstanbul’u, Çanakkale’yi almak için neler yapmış olduklarını düşünür (Polat, 2011, s. 1384). Ali, papazdan Yunan ve Rum kahramanlıklarını dinledikçe kalbi daralır; acı bir azap boğazına takılır. İngiliz askerlerini Türkler aleyhinde kışkırtmak isteyen papaz, Ali’den Türk kılığına girerek vereceği mektubu İngiliz komutana götürmesini ister. Mektupta Türk askerlerinin Rum halkına zulüm yaptıkları anlatılmakta ve İngiliz askerlerinin kendilerine yardım etmeleri istenmektedir. Mektupta ayrıca sekiz aydır köyün önünden geçen Türk taburlarının ve toplarının sayısı da yazmaktadır. Ali, papazın kendisine teklif ettiği casusluk görevini kabul eder. Fakat vatanları işgal altında olan Türk halkının daha fazla zarar görmemeleri için bu mektubu bir Türk komutana verir. Türk komutan, papazın yakalanması

için askerlerine emir verir ve Ali'ye de fedakârlığı için beş lira mükâfat vermek ister. Küçük Türk çocuğu Ali, verilen parayı kabul etmez. Ona verilebilecek en büyük ücret vatan için görevlendirmektir. Cesur yürekli Ali, Türk komutanına Rumların ve İngilizlerin aralarındaki gizli parolayı bildiğini ve bu bilgiyle İngiliz karargâhına kadar gidebileceğini söyler. Bunun için de kendisine görev verilmesini ister. Türk komutanı, küçük Ali'nin teklifini kabul eder. Ali, çok iyi bildiği Kıbrıs parolasıyla İngilizlerin karargâhına girer. İngiliz komutan Ali'ye saatli bomba vererek bu bombayı Türk karargâhında patlatmasını ister. Bombayı çantasına koyan Ali, İngiliz karargâhından çıkmadan önce bombayı patlatır. Karargâhta patlayan bomba işgal güçlerine büyük hasar verir. Ali, bu eylemiyle Primo'nun gerçekleştirmeyi hayal ettiği eylemi gerçekleştirmiş olur. Ömer Seyfettin, Balkan Savaşlarının yaşandığı dönemde tefrikasını tamamlayamadığı *Primo Türk Çocuğu* hikâyesini *Bir Çocuk: Aleko* hikâyesiyle tamamlamış olur.

Balkan Savaşlarının Türk halkı için yıkıcı ve trajik yönünü yansıtan *Beyaz Lale* (1914) hikâyesinde vaka örgüsü Yunanistan'ın Orta Makedonya bölgesinde bulunan Serez'de geçmektedir. Hikâyede Birinci Balkan Savaşı'ndan sonra bölgeden Türk askerinin çekilmesiyle şehri işgal eden Bulgar komitacıların, bölgeyi Türklerden arındırmak için sistematik bir şekilde uyguladıkları zulüm ve işkence anlatılmaktadır. Anlatıcı kahraman, Balkanlarda Türk mağlubiyetinin Hristiyanları sevince boğduğunu söylemektedir. Türk askerlerinin geri çekilmesi üzerine şehri Bulgar ordusu ve komitacıları ele geçirir. Bulgar ordusunun başında İstanbul'da Galatasaray Sultanisini, Sofya da harp okulunu bitirmiş Binbaşı Radko Balkanes bulunmaktadır. Radko, bütün Bulgar çete reislerini toplayarak onlara: "Serezdeki zengin Türklere işkence edilerek kasalarındaki ve bankalardaki paralarına el konulacak, bütün mülkleri Bulgar mekteplerine verdirilecek, en nihayetinde hepsi vaftizlenip Hristiyan yapıldıktan sonra öldürülecek" der (Polat, 2011, s. 431). Genç Türk kızları Bulgar askerlerinin şehvet arzularına bırakılacak, sekiz yaşından küçük kızların çirkin ve zayıf olanları öldürülecek, güzel ve kuvvetli olanları ise toplanıp vaftizlenerek Bulgaristan'a gönderilecekti. Sadece yaşlı Türk kadınları Hristiyanlığı kabul ederlerse sağ bırakılacak, Bulgar halkının hizmetlerinde kullanılacaktı. Hikâyede Bulgarların Türkler hakkında aldıkları karar şu ifadelerde geçmektedir: "Bir yaşından altmış yaşına kadar erkek, sekiz yaşından kırk beş yaşına kadar bütün kadın ve kızlar cesetleri meydanda kalmak üzere sessizce kesilecek ve gizlice hendeklere gömülecek" (Polat, 2011, s. 430). Bulgar çetecilerden Dimço, "Ufak çocuklar ve kadınlardan ne istiyoruz? Biz muharebe

ettik ve buralarını aldık onların canlarını bağışlamalıyız, onlar bize silah atmadılar” (Polat, 2011, ss. 430-431). dese bile gözünü kan bürümüş olan Binbaşı Radko ona acımasızca şöyle cevap verir:

Biz Büyük Bulgaristan için çalışıyoruz. Büyük Bulgaristan içinde düşman kalmamalı. Altmış yaşını geçmiş erkeklerin ve kırk beşini geçmiş kadınların çocukları olmaz. Bunları Hristiyan yapıp bırakacağız. Sekiz yaşına kadar olanları Bulgaristan’a gönderip papazlara teslim edip hepsini Bulgarlaştıracağız. Eğer Türkler buralarını aldıkları zaman hepimizi kesselerdi bugün bir Bulgaristan olmayacaktı. Yanıldılar. Fırsat ellerindeyken kadınlarımızı, çocuklarımızı kesmediler. Kesilmeyen Bulgarlar çoğalarak işte şimdi tepelerine bindiler (Polat, 2011, s. 432) der.

Binbaşı Radko, Türk katliamının kendi bekaları için gerekli olduğuna inanmaktadır. Kendini haklı çıkarmak için de İspanyalıların Arap katliamını örnek verir. Masum Türklerin katledilmesine itiraz eden askerine, alaylı bir üslûpla İspanya askerlerinin tek bir Arap’ı hayatta bırakmayacak şekilde büyük bir katliam yaptıklarını anlatır. Binbaşı Radko’ya göre Türkler, bir dönem egemenlikleri altında bulundurdıkları kavimleri katletmeyerek büyük bir hata yapmışlardır. Reaya dedikleri kavimleri Türkleştirmeyen ve onlara geniş hürriyet imkânları veren Türkler yaptıkları hatanın karşılığını bugün görmektedirler. Radko, Türklerin merhametli ve adil yönünü cahillik ve budalalık olarak görmektedir (Polat, 2011, s. 433). Türkler, Radko’nun gözünde Balkanların en kanlı ve kuvvetli milleti idi. Bu ifadeler Balkanlarda asırlarca hâkimiyet kurmuş; yaşlılara, kadın ve çocuklara savaş ortamında bile dokunmamayı prensip edinmiş Türklerin stereotipleşen özellikleridir. Bulgar Radko, Avrupalıları da hiç sevmez ve onlardan nefret eder. Avrupalılarla ilgili şöyle der: “Ah bunlar diyordu, kendilerinden başka kimsenin kuvvetlenmesini çekemezler” (Polat, 2011, s. 435). Bu ifadeler Radko’nun bakış açısıyla Avrupalıların stereotipleşen özellikleridir.

Radko, Serez’deki en büyük caminin minaresinin yıkılarak kiliseye çevrilmesini, bir diğer caminin ahır olarak kullanılmasını, bir başka caminin ise domuz pastırma deposu olarak kullanılmasını ve geriye kalan camilerin ise yıkılmasını emreder. Ömer Seyfettin hikâyesinin bu bölümünde Hristiyanların stereotipleşen yıkıcı özelliklerinden söz edilmektedir. Binbaşı Radko’nun asıl hedefinde kadınlar vardır. Türk kızlarını ve kadınlarını askerlerine sunar ve onlarla gönül eğlendirdikten sonra hepsini öldürtür. Radko, eğlenmek için kendisine Serez’in en güzel kızı Lale (Lali)’yi seçmiştir. Lali’nin babasını ve

ailesini katleden Radko, kızın evine giderek ona tecavüz etmeye kalkışır, ancak Lali evin penceresinden atlayarak intihar eder. Radko, kötü emelini kızın ölen cesedi üzerinde gerçekleştirir (Polat, 2011, s. 441). Serez'deki diğer kadınlar Lali gibi intihar etme fırsatı bulamamış ve işkence ile katledilmişlerdir. Namusunu korumak için intihar eden Türk kadını, hikâyede stereotipleşen bir karakterdir. Fethi Gözler de yazarın hikâyelerinde Türk kadınlarının kocalarını aldatmadıklarını bunun Türk kadınlarının karakteristik bir özelliğinin olduğunu söylemektedir (Gözler, 1976, s. 90).

Ömer Seyfettin'in *Topuz* (1917) hikâyesinde vaka örgüsü bugünkü Romanya sınırları içinde kalan Eflak'da geçmektedir. Hikâyede, bağımsızlığını ilan etmek isteyen Eflak prensine karşı verilen mücadele anlatılmaktadır. Hikâyenin adı olarak kullanılan topuz objesi Türk'ün gücünü ve iradesini sembolize etmektedir. Hikâyenin anlatıcı kahramanı bir Eflak kumandanıdır. Kansız bir zafer kazandıklarını söyleyen anlatıcı kahraman, atının üstünde bağımsızlığını ilan eden Eflak Prensine, Osmanlı Devleti'nin yolladığı elçi ve maiyetini beklemektedir. Elçi ve maiyetinin sayısının üç yüz atlıdan oluştuğunu öğrenen kumandanın yanındaki zâbit sapsarı kesilmiştir. Kumandan zâbitinin bu telaşı karşısında Türklerle ilgili şu ifadeleri kullanır: "Gidi Türkler,... sıkıya geldi mi küçülürler. Hani eski gururları? Şimdi dünya değişti. Rumeli'de kuvvetleri yok. İşte prensimize büyük bir imparator muamelesi yapıyorlar" (Polat, 2011, s. 627). Eflak zâbit, Türk askerlerinden korktuğu için elçinin yalnız gelmesini arzu etmiştir. Bunun üzerine gururlu Eflak komutanı:

Eğer tek başına gelseydi bizim şanımızla orantılı olmazdı. Bir emir, lütuf bir ihsan gibi olurdu, hâlbuki böyle maiyetinde üç yüz atlı bulunan bir elçi göndererek padişah, bizim prense benimle eşitsin demek istiyor, der (Polat, 2011, s. 627).

Eflak zâbiti üç yüz Türk askerinin ülkelerine girmesinden dolayı korku ve telaşa kapılmıştır. Türk askerleri için "bunlar Türk değil mi? Kılıçları ne kadar süslü olsa yine keser." ifadelerini kullanır. Üç yüz Türk askeri karşısında Eflak ordusuna güvenen Eflak kumandanı, telaşlanan zâbitini sakinleştirmeye çalışır. Meydanda dört binden fazla Eflak askeri vardır. Gelen Türkler, teşrifatta bir kabalık yaparlarsa hepsi öldürülecektir. Türk elçisinin yanında padişahın beratı, davul ve topuz vardır. Türk elçisi üç neferi ve padişahlarının gönderdiği hediyeler ile Eflak prensinin huzuruna çıkar. Eflak prensi, Osmanlı padişahının göndermiş olduğu beratı pek ehemmiyetsiz bir kâğıt parçası gibi yanındaki subayına verir. Cesur Türk elçisi, yanlarında getirdikleri altın yaldızlı, sarı

parlak kabzalı gayet ağır olan topuzu alıp tahtında oturan prensin önünde eğilir ve ansızın havaya kaldırdığı bu müthiş topuzu prensin elmas tacına indirir. Salondaki herkes olduğu yerde donup kalır. Elçi kaftanının altından bir kılıç sıyırarak Ulahça: “İşte gördünüz ya... İstiklal sevdasına düşen âsi cezasını buldu” der (Polat, 2011, s. 630). Ömer Seyfettin, hikâyenin bu sahnesinde elçinin Türklüğüne dikkat çeker. Salondaki bu tek Türk, korkusuzluğu ve cesaretiyle herkesin padişah namına kendisine itaat etmesini istemiştir. Türklerin savaşçı ve korkusuz olduğuna vurgu yapılan hikâyede, kan ile alınan toprakların ancak kan dökerek verileceği anlatılır.

Namuslu ve geleneklerine bağlı Türk kadını stereotipinin anlatıldığı *Piç* (1913) hikâyesinde vaka örgüsü Mısır topraklarında geçmektedir. Hikâyede zulme uğrayan “namuslu Türk kadınları stereotipi” karşısında “zalim, ırz düşmanı Avrupalı stereotipi” vardır. Anlatıcı kahraman, Bingazi’deki muharebeye katılmak için yola çıkan bir Türk’tür. Birlikte yola çıktığı arkadaşının Kahire’de hastalanmasından dolayı on gün Mısır’da kalmak zorunda kalır. Anlatıcı kahraman, bir suçlu gibi aranan arkadaşı için: “Türk düşmanlarının yani Avrupalıların hâkim bulunduğu bir yerde yakalanmak için aranan bir Türk’ü, kan kardeşimi yalnız bırakabilir miydim?” ifadelerini kullanır (Kılıç, 2009, s. 238). Hikâyede Avrupalı stereotipiyle ilgili şu ifadeler geçer:

Türklerin çekilmesiyle beraber hain ve zırlı bir çekirge bulutu gibi oraya üşüşen Avrupalılar, bu zavallı İslam memleketinin bütün hayat damarlarını ellerine geçirmişler, doymak bilmez kudurmuş bir açlıkla, azgın bir hırsıyla din kardeşlerimizin kanını emip dururlar (Kılıç, 2009, s. 237).

Hikâyede “piç” kavramı Türklük bilincini kaybeden Ahmet Nihat için kullanılır. Bir akşam dolaşmak için dışarı çıkan anlatıcı kahraman, lokantada çorba içerken okul arkadaşı Ahmet Nihat’ı görür. Türk ve Türklüğe ait her şeyden iğrendiğini söyleyen Ahmet Nihat’ın hayat hikâyesi, hayali bir roman gibi gariptir. Fransız olmadığına üzülen Ahmet Nihat, Çerkez bir kadının oğludur ve annesinden babasının Dubois adında bir Fransız olduğunu öğrenmiştir. Babasını bulduktan sonra Pierre Dubois adını alan Ahmet Nihat, babasının da yardımıyla Paris’teki bir bankada iş bulur. Ahmet Nihat, Kahire’de de iş münasebetiyle bulunmaktadır. Anlatıcı kahraman, Ahmet Nihat’ın hayat hikâyesini öğrendikten sonra ona: “siz zaten bir Türk değildiniz ki... Piçmişsiniz!” der (Kılıç, 2009, s. 247). Hikâyede geçen bu ifadeler Türk stereotipinin soya çekim özelliğine gönderme yapmaktadır. Türklerde asalet ve

vefa vardır. Türkler vatanlarına ve milletlerine soylarından gelen bir asaletle bağlıdır. Türklük bilincini kaybetmiş bireyler aslında Türk soyundan da çıkmış olur.

Memlekete Mektup (1919) hikâyesinde İslamcılığı savunan Ebülfuruya ile Türkçülüğü savunan anlatıcı kahraman arasında bir tartışma yaşanmaktadır. Kahramanlar, Osmanlı Devleti'nin içine düştüğü trajik durumu değerlendirmektedirler. Ebülfuruya, milliyetperverlerin yanlış politikalarından dolayı memleketin bu hale geldiğini savunur. İslamcı Ebülfuruva, tartışma esnasında milliyetçiliğin Hristiyanlara mahsus olduğunu, Türklerin İslam inancına göre milliyetçiliği inkâr etmeleri gerektiğini söyler (Polat, 2011, s. 930). Ülkücü anlatıcı kahraman ise milliyetperverliği reddeden bir düşüncenin Ortaçağa ait bir zihniyet olduğunu, bu zihniyeti savunanların Avrupa medeniyetini kaldırıp yerine bedevî teokratik bir sistemi getirmek istediklerini söyler. Ebülfuruva, Türkçülerin yanlış politikalarından dolayı geleceğe ümitsizlikle bakmaktadır. Ülkücü arkadaşı onu şu ifadelerle ümitlendirmeye çalışır: “Biz Türkler tarihte ne kadar felaketler geçirmişiz. Devletimiz hükümdarsız, hükümeteşsiz kalmış. Kardeşler birbirlerine düşman olmuşlar. Fakat nihayetinde yine toplanmışız. Yine ölmemişiz” (Polat, 2011, s. 931). Ömer Seyfettin, bir Türk milliyetçisi ve bir de İslam ümmetçisi iki kahraman üzerine kurguladığı hikâyeyi şu ifadelerle tamamlar: “Bugünün İstanbulluları bizim bu ölmez ruhumuzu bilmiyorlar ve Türklerin komşu milletler gibi olduklarını sanıyorlar. Anadolu'yu, Azerbaycan'ı, Kafkasya'yı, Türkistan'ı dolduran fertlerin dini bir, dili bir kardeş olduklarını İstanbullular anlamıyorlar” (Polat, 2011, s. 932). Hikâyede Türklerin devlet kurma becerilerine ve yaşadıkları felaketler karşısında yılmadan mücadele etme yönlerine atıf yapılmıştır.

Sonuç

Ömer Seyfettin'in incelenen hikâyelerinde ana tema olumlu Türk stereotipidir. Yazar, hikâyelerinde geliştirdiği bu temayla hem Türkler aleyhinde olumsuz bir algı oluşturmak isteyen Avrupa ve Balkan ülkelerine karşı tepkisini ortaya koymakta hem de savaşlardaki mağlubiyetlerle özgüven duygusu sarsılan Türk halkını bilinçlendirmeye çalışmaktadır. Hikâyelerde Türklerin doğruluk, adalet, merhamet, kahramanlık, özgürlük, cesaret ve hâkimiyet gibi erdemlerle ilişkili sıfatlarına, devlet kurma ve teşkilatlanma gibi becerilerine vurgu yapılmaktadır. Türkler, *Tuhaf Bir Zulüm* hikâyesinde yardımsever ve haysiyetli; *Primo Türk Çocuğu* hikâyesinde adaletli ve merhametli; *Memlekete Mektup* hikâyesinde teşkilatçı ve mücadelecisi; *Bir Çocuk*:

Aleko ve *Topuz* hikâyelerinde fedakâr ve korkusuz; *Beyaz Lale* ve *Piç* hikâyelerinde namuslu ve asil bir millettir. Hikâyeler bu olumlu Türk vasıfları üzerine kurgulanmıştır.

Hikâyelerde Türklerle ilgili geliştirilmek istenen olumlu algının yazarın ideolojisiyle yakın bir ilişkisi bulunmaktadır. Ömer Seyfettin, içlerinde Ziya Gökalp, Ali Canip Yöntem, Yusuf Akçura ve Mehmet Emin Yurdakul gibi önemli Türk aydınlarının bulunduğu Milli Edebiyat akımına mensup bir sanatçıdır. Milli Edebiyat akımının temel hedeflerinden biri de savaşlarda moral ve motivasyonu bozulan Türk halkını Türklük bilinciyle yeniden heyecanlandırmak ve geleceğe dair ümitlendirmektir. Nitekim Türk edebiyatında bu amaçla kaleme alınmış çok sayıda şiir, hikâye ve roman türünde edebî eser mevcuttur. Bu bağlamda Ömer Seyfettin'in hikâyelerinin Milli Edebiyat akımının hedeflerine uygun temalarda kaleme alındığı görülmektedir. Kahraman, cesur ve fedakâr Türk stereotipini önceleyen ve önemseyen bu hikâyelerin hem Milli Edebiyat akımına ve hem de dönemin kültür politikasına katkı sağladığı söylenebilir.

Hikâyeler, şovenist ve ırkçı söylemlere karşı son dönem Osmanlı aydınlarının tepkisini de yansıtmaktadır. Dolayısıyla hikâyelerin edebiyata bakan yönleri oldukları kadar psikolojiye ve sosyal tarihe bakan yönleri de bulunmaktadır.



KAYNAKÇA

- Adıvar, H. E. (2019). *Türk'ün ateşle imtihanı ve ateşten gömlek*, Can Yayınları, İstanbul.
- Adıvar, H. E. (2016). *Ateşten Gömlek*. Can Yayınları, İstanbul.
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice, massachusetts*. Addison Wesley Publishhing Company.
- Alangu, T. (2010). *Ömer Seyfettin: Ülkücü bir yazarın romanı*. YKY, İstanbul.
- Aktan, T. & Uğurlu, N. S. (2013). Kalıpyargı içeriği modeline sosyal bağlamsal bir yaklaşım: Bağlam içinde kalıpyargı içerikleri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 16(31). 15-31.
- Apalı, Y. (2011). Sosyolojik açıdan kadınlarla ilgili kalıp yargılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(26). 46-64.

- Ashmore, D. Richard, & Del Boca, F. K. (1981). *Conceptual approaches to stereotyping" cognitive processes in stereotyping and intergroup behavior*. United States Of America, Published;Lawrence Erlbaum Associates.
- Atay, F. R. (2009). *Çankaya*. Pozitif Yayıncılık, İstanbul.
- Bilgin, N. (1994). *Sosyal bilimler kavşağında kimlik sorunu*. Ege Yayıncılık, İzmir.
- Bourse, M. (2009). *Mezleliğe övgü*. (Çev: I. Ergüden) Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Büyüktuğrul, A. (1965). *Balkan harbi tarihi*. Osmanlı Deniz Harekâtı. K.K.K. İstanbul.
- Ceyhan, N. (2007). *Osmanlı dağılırken ağlayan hikâyeler*. *Balkan savaş hikâyeleri*. Selis Kitaplar, Ankara.
- Çetişli, İ., Çetin, N., Doğan A., Gür A., Karataş, C., & Demir, Ş. (2012). *II. Meşrutiyet dönemi Türk edebiyatı*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Demir, A. (2014). *Roman ve stereotip*, Nobel Yayıncılık.
- Doğan, A. & Ergün, N. (2015). Balkan Savaşları'nın Türk hikâyesine yansımaları. *Türlük Bilimi Araştırmaları*, (38). 61-83.
- Enginün, İ. (1985). *Ömer Seyfettin'in hikâyeleri*. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Enginün, İ. (1992). *Mukayeseli edebiyat*. Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Eriksen, T. H. (2004). *Etnisite ve milliyetçilik: antropolojik bir bakış* (Çev: Ekin Uşaklı). Avesta Yayıncılık, İstanbul.
- Fichter, J. (1966). *Sociology*. The University Of Chicago Press, Usa: Ninth Imp.
- Gözler, H. F. (1976). *Bütün yönleriyle Ömer Seyfettin*. Çağdaş Yayınevi, İstanbul.
- Hortaçsu, N. (1998). *Grup içi ve gruplararası süreçler*. İmge Kitapevi, Ankara.
- İmançer, D. (2013). Sosyal psikolojik açıdan stereotip kavramının dil ve metin analizinde kullanımı. *Selçuk İletişim*, 3,(3). 128-142.
- İpek, N. (1994). *Rumeli'den Anadolu'ya Türk göçleri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Kaplan, M. (2002). *Türk edebiyatı üzerine araştırmalar II*. Dergâh Yayınları. İstanbul.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (2004). *Yaban*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (2003). *vatan yolunda*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (2016). *Milli savaş hikâyeleri*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kılıç, N. (2009). *Tuhaf bir zulüm Ömer Seyfettin bütün hikâyeleri*. Üç Harf Yayıncılık. Ankara.

- Limon, S., Oral, K. N., Antalyalı, Ömer L. (2019). Yönetim literatüründe stereotip (kalıpyargı) kavramı: ulusal ve uluslararası alandaki yönetim araştırmaları üzerine bir inceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 10(23). 195-211.
- Polat, N. H. (2011). *Ömer Seyfettin bütün hikâyeleri*. Yapı Kredi Yayınları, Ankara.
- Ortaylı, İ. (1995). Balkan milliyetçiliği. *Türk Günlüğü*, (36). 1-13.
- Şerif, M. & Şerif, C. W. (1996). *Sosyal psikolojiye giriş I-II* (Çev. M. Atakay ve A.Yavuz). Sosyal Yayınlar, İstanbul.
- Tanrıöver, H. S. (1987). *Dağ yolu*. C.2, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.
- Tezcan, M. (1974). *Türklerle ilgili stereotipler ve Türk değerleri*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Tural, S. (1984). *Ömer Seyfettin'in hayatı ve eserleri. Doğumunun 100. yılında Ömer Seyfettin*, Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayını. İstanbul.
- Turan, M. (1999). *Yunan mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli 1919-1923)*. Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- Us, A. (1964). *Gördüklerim, duyduklarım, duygularım*. Vakıf Matbaası, İstanbul.
- Yenisoy, H. S. (2012). 1912-1913 Balkan savaşlarının edebiyata yansımaları. *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 1(1). 91-112
- Yetim, F. (2011). Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma döneminde balkan milliyetçiliği ve büyük güçler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (25). 285-296.

